

6. Кавецький В. Є. Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю / В. Є. Кавецький, А. В. Вихрущ, О. Я. Жизномірська, Т. Г. Дідух. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2017. – 318 с.

Манжос В.О.

студентка,

Запорізький національний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблем у формування само оцінки у дітей дошкільного віку можна вважати однією із найбільш актуальних. Самооцінка є однією із значних умов становлення особистості. Адекватно сформована самооцінка виступає як певне ставлення до себе, передбачає усвідомлення особистості як деякого стійкого об'єкта. Витоки вміння оцінювати себе формуються у ранньому дитинстві, а розвиток і вдосконалення його відбувається протягом усього життя людини [1].

Дошкільний вік – це початковий період усвідомлення дитиною себе, своїх мотивів та потреб. Тому важливо в цей період закласти основи для формування диференційованої адекватної самооцінки [3]. Все це дозволить дитині правильно оцінити себе, реально розраховувати свої сили до завдань і вимог соціального середовища. У вітчизняній та зарубіжній психології вивченню самооцінки присвячено велику кількість робіт видатних науковців. Теоретичні аспекти самооцінки розробляли у своїх працях Б.Г. Ананьєв, Л.В. Захарова, І.С. Кон, С.Д. Максименко, А.В. Петровський, С.Л. Рубінштейн, К. Роджерс та ін.

Формування самооцінки починається з реалістичних оцінок дітьми своїх умінь, результатів своєї діяльності і конкретних знань. Дошкільнята схильні переоцінювати себе, на що їх направляють переважно позитивні оцінки дорослих. Старші дошкільники можуть розуміти свої переваги і недоліки, враховуючи при цьому ставлення до них оточуючих [1].

Самооцінка – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей, місця серед інших людей; належить до ядра особистості, є важливим регулятором її поведінки. Таке тлумачення поняття «самооцінки» є актуальним для особистісного підходу, який розглядає самооцінку як важливий компонент самосвідомості особистості. Психологами встановлено, що батьки впливають на самооцінку дитини ще від моменту зачаття. Становлення самосвідомості та розвиток самооцінки розпочинається у дітей 1–2 років, хоча вони і не мають чітких «кордонів» свого існування. Проте дорослі, які оточують дитину, є джерелом інформації про власну зовнішність, певні фізичні якості, поведінку. У дошкільному віці, доросла людина стає для дитини джерелом соціального пізнання, еталоном поведінки у різноманітних ситуаціях та компетентним суддею [3].

Сюжетно-рольова гра в дошкільному віці є провідною діяльністю, в процесі якої у дитини виникають психологічні новоутворення. У процесі дослідницької активності дошкільники звертають більше уваги і краще розуміють взаємини в сім'ї, ситуації повсякденної взаємодії з оточуючими людьми. Відбувається розвиток мотиваційної сфери, розвиток довільності поведінки і психічних процесів. Дослідницька активність в дошкільному віці сприяє подоланню пізнавального егоцентризму дитини, закладає основи рефлексивного мислення. У дошкільному віці, діти починають краще розуміти, яке місце вони займають у системі соціальних відносин, засвоюють норми, правила і культурні традиції суспільства [3].

Відомо, що дитяча оцінка й самооцінка формується тільки при спілкуванні дитини з іншими людьми. Уже перші свідомі активні прояви дитини одержують і з боку навколишніх дорослих оцінки у вигляді осудження або підбадьорення. Діти, що виховуються в дитячому садку, мають досить високий рівень оцінки й самооцінки. Це й зрозуміло: їхня діяльність, вміння, вчинки направляються й організуються вихователем, що об'єктивно оцінює діяльність дітей, порівнює їхні вчинки й уміння, виховуючи в дітей прагнення порівнювати себе з іншими, оцінювати. Оцінка вихователем якостей і вмінь дітей, відіграє головну роль у формуванні дитячих оцінок і самооцінок. Однак, не можна не враховувати й інших факторів – оцінку дитини її рідними, а також однолітками.

Трирічні діти починають порівнювати себе з іншими людьми, намагаються відповідати вимогам дорослих. Саме від схвалення

оточуючих залежить самооцінка дитини цього віку. Під час порівняння дитина, як правило, орієнтується на соціальні норми, прийняті в її оточенні. Самооцінка дошкільнят в основному залежить від характеру спілкування з дорослими також. Для формування адекватної самооцінки дитини оцінні судження дорослих щодо діяльності і поведінки мають бути точними й аргументованими, відігравати стимулюючу роль, мобілізувати зусилля дитини на отримання результату [2].

До 4–5 років у багатьох дітей формується здатність правильно оцінювати себе, свої особистісні якості, досягнення та невдачі. Причому, якщо раніше це, зазвичай, стосувалося гри, то тепер переноситься і на спілкування, працю, навчання. Навпаки, як особливістю дітей молодшого шкільного віку є повне визнання ними авторитету дорослого (на відміну від дошкільного періоду, на перший план виходить авторитет вчителя).

На думку А.В. Петровського, самооцінка змінюється не «прямопропорційно» віку дитини, а на основі зміни провідної діяльності особистості й усвідомлення дитиною себе членом колективу. Отже, вплив на становлення самооцінки у кожний віковий період найбільш продуктивно здійснювати через відповідну йому провідну діяльність. З переходом до нового вікового періоду самооцінка збагачується різним змістом, змінює структуру у зв'язку зі зміною типу провідної діяльності [3].

Дослідження психологів переконливо доводять, що самооцінка може як стимулювати, так і пригнічувати активність дитини. Невпевненість у собі, тривожність, негативні настрої й емоції, втрата почуття власної гідності, хворобливе ставлення до невдач пов'язані з неадекватно заниженою самооцінкою. Підозрілість, упертість, агресивність, недовіра, безтактність, грубість, надмірна вразливість, конфліктність, нетерпимість до зауважень – ознаки неадекватно завищеної самооцінки. Невідповідність самооцінки суб'єкта та оцінки значущого оточення може призвести до емоційних зривів, внутрішніх конфліктів. Тому особливу увагу потрібно приділяти особистості, яка формується, акцентувати позитивні моменти і долати перешкоди разом, розкривати потенціал дитини [4].

Вчені наголошують, що самооцінка є невід'ємною частиною, компонентом самосвідомості. Адекватність уявлень людини про себе, за К. Роджерсом, характеризує співвідношення між «Я-реальним» (уявлення індивіда про себе у момент самого переживання) і «Я-ідеальним» (уявлення людини про те, якою вона повинна бути, щоб

відповідати власним уявленням про ідеал). На формування, розвитку самооцінки впливає низка чинників: провідна діяльність, яка змінюється з віком особистості; ступінь її успішності; характер спілкування з найближчим оточенням, відчуття підтримки, захищеності; фізичні дані, а саме: зріст, фізична сила, наявність чи відсутність фізичних недоліків. Проте, слід зазначити, що і самооцінка має вплив на діяльність, спілкування, поведінку людини [3].

Самооцінка – результат тривалого процесу, який відбувається під впливом різноманітних детермінант і не припиняється впродовж усього життя людини. Самооцінка не лише залежить від оточення особистості, її стилю спілкування, успіхів у діяльності, а й впливає на всі сфери життя дитини, корегує її поведінку.

Список використаних джерел:

1. Берегова Н.П. Психологічні особливості самооцінки дітей старшого дошкільного віку / Н.П. Берегова, О.К. Степанюк, І.М. Кушнір // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. – ХНУ, 2020. – С. 30-34.
2. Гончаровська Г.Ф. Соціально-психологічні чинники становлення самооцінки дитини дошкільного віку / Г.Ф. Гончаровська // Проблеми сучасної психології. – 2010. – № 8. – С. 200–208.
3. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. – Т.: Навчальна книга. – Богдан, 2006. – 112 с.
4. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника. – К.: Стило, 2000. – 336 с.

Манжос В.О.

студентка,

Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ДО МАТЕРІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тривалий час науковці вважали, що цінність матері для дитини визначається насамперед її здатністю забезпечувати необхідні потреби малюка. Таким чином, немовля неначе відчуває міцний зв'язок з